

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії

ректор Херсонського державного університету

Олександр СПИВАКОВСЬКИЙ

«05» червня 2026 р.

ПРОГРАМА

**вступного випробування зі спеціальності
для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)
на основі повної вищої освіти (магістра)
(денна, вечірня, заочна форми навчання)**

Галузь знань: А Освіта

Наукова спеціальність: А1 Освітні науки

Освітньо-наукова програма Освітні, педагогічні науки

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова.

(протокол № 7 від 10.04.26 р.)

Голова комісії

(укладач програми)

(підпис)

Пермінова Л.А.

(ПБ)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма для складання вступного іспиту зі спеціальності «А1 ОСВІТНІ НАУКИ» розроблена відповідно Галузевих стандартів вищої освіти України (освітньо-професійна програма підготовки магістра), відповідно до паспорту наукової спеціальності та відповідно до програми підготовки фахівців з вищою освітою (докторів філософії) в галузі педагогіки за освітньо-науковою програмою на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, який відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницької інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Програма вступного іспиту дає змогу виявити рівень та якість підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Головним завданням програми вступного іспиту є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення і усвідомлення науковцями-початківцями генези розвитку педагогічної науки та педагогічної практики, сутності і значення педагогіки, засад національної освіти; комплексна перевірка якості професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Зміст програми охоплює в повному обсязі основні педагогічні категорії, поняття, терміни, факти, передбачає чітке структурування і розподіл навчального матеріалу за основними розділами: «Загальні основи педагогіки», «Історія і теорія педагогіки», «Методи дослідження у педагогіці», Прикладні психолого-педагогічні засади освіти, навчання, виховання та розвитку особистості. «Теорія і методика професійної освіти».

Основною вимогою до здобувачів є високий рівень педагогічної освіченості, культури, знань, уміння застосувати здобуті знання при здійсненні наукового дослідження, що визначається вступним іспитом зі спеціальності.

Окремими складовими елементами Програми, які мають допомогти майбутньому науковцю в процесі підготовки, є питання до екзамену (загальнотеоретичні, орієнтовні питання до спеціалізації: Загальна педагогіка та історія педагогіки. Теорія та методика професійної освіти. Теорія та методика виховання. Теорія та методика навчання, список рекомендованої літератури, критерії оцінки освітніх результатів).

Комплектація білетів передбачає системне відображення вузлових питань із зазначених складових частин програми. Здобувач на вступному іспиті має розкрити основний зміст питань білета та додаткових питань.

Завдання фахового випробування складено з метою виявлення знань, вмінь, компетентностей, якими повинен володіти магістр-вступник за спеціальністю «А1 ОСВІТНІ НАУКИ».

На вступному іспиті абітурієнти повинні **знати**:

- ключові поняття педагогічної науки;
- історію виникнення, становлення педагогіки як науки, стан її сучасного розвитку та актуальні проблеми;
- суттєві ознаки особистості як педагогічного феномену, основні фактори, що впливають на її формування і розвиток;
- сутність дидактики як галузі педагогіки, що досліджує проблеми навчання;
- своєрідність навчання як виду пізнавальної діяльності, його суттєві особливості, закономірності та специфіку організації в різних типах освітніх закладів;
- принципи, форми, методи, засоби процесу навчання;
- чинники, що визначають сучасні цілі та зміст процесів виховання, навчання та освіти молодого покоління;
- особливості національної системи виховання, напрями її реалізації педагогічній практиці;
- специфіку процесів освіти й виховання як педагогічного явища, їх закономірності, особливості організації в різних типах освітніх закладів;
- принципи, форми, методи, засоби ефективного виховання молодого покоління;
- способи підвищення ефективності управління педагогічними системами;
- зміст основних державних документів, що стосуються системи освіти в Україні взагалі;
- розуміти соціальну роль освіти у вирішенні глобальних проблем людства;
- механізми використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання;
- напрями і засоби професійного самовдосконалення педагога;
- особливості розвитку педагогічних концепцій, підходів, поглядів в їхньому історико-педагогічному аспекті.

уміти:

- оперувати основними теоретичними поняттями, систематизувати зміст базових понять;
- аналізувати сучасні тенденції реформування і адаптації системи загальної середньої освіти до умов життя (суспільства), що постійно змінюються;
- характеризувати наукові уявлення про закономірності педагогічного процесу, а також обґрунтовувати модель взаємодії «учитель-учень» в середині системи загальної середньої освіти та за її межами;
- виявляти основні складові структури педагогічної діяльності;
- оперувати механізмами використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань освіти й виховання учнів;
- користуватися елементами педагогічної техніки щодо керування своєю власною поведінкою та системою взаємодій «учитель-учень»;
- оперувати педагогічним мисленням, бути здатним до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, реалізовувати творчий підхід до визначення педагогічних дій у нестандартних ситуаціях, уміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей та принципів освіти й виховання;
- користуватися довідковими матеріалами, критично аналізувати матеріал згідно сучасних тенденцій розвитку системи освіти в Україні;
- аналізувати й порівнювати особливості розвитку різних систем освіти й виховання та вплив педагогічних поглядів видатних педагогів на них.

Володіти такими **професійними компетентностями**:

- розуміння та сприйняття етичних норм поведінки стосовно інших людей і стосовно природи (принципи біоетики); розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;
- здатність учитися; здатність до критики й самокритики; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури та соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності; базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;
- здатність до виконання професійних завдань і функцій в умовах постійних змін;
- здатність до планування та організації освітньої діяльності у вищій школі;

- вміння використовувати сучасні ефективні засоби роботи науковою та навчально-методичною літературою; пошуковими освітніми системами у мережі Інтернет;
- здатність реалізовувати навички самостійного вирішення педагогічних проблем на конкретних прикладах.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1.1. ПЕДАГОГІКА У СТРУКТУРІ СУЧАСНИХ НАУК

Педагогіка в системі наук про людину. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки
Педагогіка як сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси освіти, виховання і розвитку особистості.
Основні категорії педагогіки: освіта, навчання, виховання, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток.
Концептуальні підходи до розуміння сутності педагогічної науки: міждисциплінарний, прикладний, фундаментальний характер педагогіки.
Структура та основні галузі педагогіки. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Система педагогічних наук: загальна педагогіка, вікова педагогіка, корекційна педагогіка, гендерна педагогіка, галузева педагогіка, предметні (часткові) методики, історія педагогіки, галузева педагогіка, порівняльна педагогіка, соціальна педагогіка.
Філософський, психолого-педагогічний, соціальний напрями зарубіжної педагогіки
Тема 1.2. Загальні закономірності розвитку і соціалізації особистості
Характеристика особистості учня як суб'єкта освітнього процесу.
Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Мотивація навчальної діяльності.
Гра, навчання, праця як види діяльності. Діяльність тих, хто навчається, в освітньому процесі та її види. Сутність та характеристика навчальної діяльності
Закономірності та принципи навчання, виховання як основних механізмів соціалізації та розвитку особистості тих, хто навчається
Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ: та нові медіа: Інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації.
Цінності та ціннісні орієнтації особистості. Життєві перспективи. Цілі життя. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Педагогічна думка XVII – початок XX ст.
Історичні етапи розвитку української народної педагогіки: дохристиянські часи, княжа доба, козацька педагогіка, сімейно-побутова педагогіка українського народу XIX ст.; народна педагогіка часів українського державотворення, народна педагогіка радянських часів, народна педагогіка в незалежній Україні.
Педагогічна теорія Я.-А. Коменського.
Проблеми розвитку особистості у педагогічній спадщині Г. Сковороди.
Ідея «сродності» (пізнання сутності та розвиток власної природи, пошук відповідної до природи життєдіяльності; пізнання своєї національної ідентичності) Г. С. Сковороди.
«Вільне виховання» в педагогічній системі М. Монтесорі.
М. Грушевський про українську мову й українську школу.
Антропоцентризм як провідна ідея творчості К. Ушинського.
Освіта та педагогічна думка в Україні у першій пол. – середині XIX ст. (О. В. Духнович,).Ідея «народолюбів і людяності» в педагогічній концепції О. Духновича, природовідповідні основи його дидактики.
Освіта та педагогічна думка в Україні у другій пол. XIX ст. (М. Драгоманов, Б. Грінченко, Х. Алчевська, П. Грабовський, І. Франко, Л. Українка).
Полікультурність – головний принцип педагогічної позиції М. Драгоманова.
2.2. Педагогічна думка XX - початку XXI ст.
Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту» (чинна редакція)).
Розвиток освіти, школи й педагогічної думки в Україні у 50-90-их рр. XX ст. Розвиток педагогічних інновацій в Україні у другій половині XX століття.
Педагогіка прагматизму Д. Дьюї.
Г. Костюк про навчально-виховний процес
Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського.

С. Френе: школа успіху і радості.
Вальдорфська школа: ідея цілісного виховання (Р. Штайнер).
Концепція соціально-особистісного виховання А. Макаренка.
Виховний ідеал Г. Ващенко.

Модуль 3. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Планування та забезпечення якості дослідження
<p>Методологія педагогіки як система знань, вихідних положень, принципів, ідей побудови теоретичної й практичної діяльності, а також учення про цю систему, методи її дослідження. Регулятивна та нормативна функції методології. Рівні методології педагогічної науки: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний. Філософські теорії (напрями) – методологія людинознавчих наук: екзистенціалізм, неотомізм, позитивізм, неопозитивізм, прагматизм. Системний, особистісний, діяльнісний, ресурсний, аксіологічний, компетентнісний підходи до вивчення педагогічних явищ і процесів.</p>
<p>Наукові дослідження: різновиди, проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет.</p>
<p>Програма дослідження: структура документу, основні пункти, етапи дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.</p>
<p>Організаційні етапи науково-педагогічного дослідження: визначення протиріччя в системі освіти, формулювання наукової проблеми і мети дослідження; визначення стану розв'язання суперечностей, визначення об'єкта і предмета дослідження, формулювання педагогічної гіпотези; конкретизація завдань, визначення методики дослідження і показників педагогічної діяльності; експериментальні дослідження, лабораторний експеримент, масовий експеримент; узагальнення і висновки.</p>
<p>Види науково-педагогічного дослідження: історико-педагогічне, теоретико-експериментальне, методичне.</p>
Методи збирання інформації
<p>Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача.</p>
<p>Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний) та основні етапи проведення.</p>
<p>Поняття «тестування». Види тестів: проєктивні тести, тести дослідження особистості, тести пізнавального розвитку, тести досягнень, педагогічне тестування.</p>

<p>Методи опитування. Анкетування (поштові, пресові, он-лайн, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та до різних питань. Формулювання питань і відповідей в анкеті). Інтерв'ювання.</p>
<p>Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування.</p>
<p>Соціометрія: особливості застосування та інструментарію (анкета, шкали).</p>
<p>Аналіз продуктів діяльності. Аналіз документів. Контент-аналіз.</p>
<p>Методи аналізу емпіричних даних</p>
<p>Поняття про методи науково-педагогічного дослідження як упорядковану сукупність прийомів, способів вивчення педагогічного процесу з метою досягнення певної наукової мети. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження (загальнонаукові та конкретно наукові).</p>
<p>Характеристика загальнонаукових методів: загальнотеоретичних (абстракція, конкретизація, аналіз, синтез, порівняння, протиставлення, індукція, дедукція тощо), соціологічних (анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування та ін.), соціально-психологічних (соціометрія, тестування, тренінг тощо), математичних (ранжування, шкалування, індексування, кореляція та ін.).</p>
<p>Характеристика конкретно-наукових методів: теоретичних (аналіз літератури, архівних джерел, документації, аналіз понятійно-термінологічної системи; побудова гіпотез, прогнозування, моделювання тощо), емпіричних (спостереження, бесіда, педагогічний консиліум, педагогічний експеримент, вивчення й узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду, педагогічний експеримент, науково-педагогічна експедиція).</p>
<p>Вимірювання: визначення, види, рівні.</p>
<p>Описова статистика. Якісний та кількісний аналіз даних.</p>

МОДУЛЬ 4. ПРИКЛАДНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ, НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Освіта і навчання особистості
Дидактика як теорія освіти і навчання. Парадигми освіти і навчання (гуманістична, особистісно-орієнтована, компетентнісна, рефлексивна).
Процес навчання: сутність і зміст, двосторонній характер, функції (освітня, виховна, розвивальна), структурні елементи навчання (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати). Навчання, учіння, научіння.
Закономірності та суперечності процесу навчання. Поняття про принципи навчання та їх характеристика.
Зміст освіти в сучасній школі: сутність та основні поняття. Знання, уміння, навички, компетентності.
Структура навчально-пізнавальної діяльності учнів (сприймання – осмислення – розуміння – узагальнення – закріплення). Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні. Етапи та рівні засвоєння знань.
Методи навчання. Їх характеристика та класифікації за: джерелом інформації (словесні, наочні, практичні); характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, пошукові); логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, традуктивні). Загальні вимоги до вибору методів навчання.
Засоби навчання: класифікація та характеристика. Технічні засоби навчання (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, мультимедійні, інформаційнокомунікаційні).
Види навчання (пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, індивідуальне, інтегроване, диференційоване, ігрове).
Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: фронтальна, групова, кооперативна, колективна, парна, індивідуальна.
Урок як основна форма організації навчання. Типи і структура уроків за дидактичною метою. Підготовка вчителя до уроку.
Активні (соціально-психологічні) форми організації навчального процесу, їх різновиди: тренінг, диспут, ділова гра, круглий стіл, олімпіада, конкурс, виставка учнівської творчості.
Позаурочні форми навчання: факультативні заняття, просемінари, практикуми, секції, навчальні екскурсії, предметні гуртки, додаткові групові, індивідуальні заняття, домашня навчальна робота учня.

<p>Поняття про контроль навчання, його функції. Види, форми і методи контролю. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Критерії і норми оцінювання успішності учнів. Поточне, тематичне та підсумкове оцінювання.</p>
<p>Поняття і види педагогічних технологій (розвивальні, проєктні, проблемні, ігрові, інтерактивні).</p>
<p>Педагогіка партнерства: педагогічно доцільна (суб'єкт-суб'єктна) взаємодія, концептуальні основи та принципи. Рівні та форми організації партнерської взаємодії.</p>
<p>Форми розвитку: стихійний, цілеспрямований, саморозвиток і самоформування; анатомо-фізіологічний, психічний і соціальний. Акселерація і ретардація.</p>
<p>Виховання особистості</p>
<p>Сутність, зміст і структура процесу виховання, його мета і завдання. Поняття виховного впливу та взаємовпливу.</p>
<p>Закономірності і принципи процесу виховання. Характеристика основних принципів виховання.</p>
<p>Зміст процесу виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання. Основні напрями національного виховання (моральне, громадянсько-патріотичне, розумове, естетичне, фізичне, трудове, екологічне, статево-гендерне, правове, економічне).</p>
<p>Самовиховання: сутність, методи і прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепції виховання й самовиховання.</p>
<p>Методи виховання. Групи методів: формування свідомості особистості; організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання поведінки і діяльності; контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.</p>
<p>Форми організації процесу виховання: позаурочна, позакласна та позашкільна виховна робота. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Колективні творчі справи.</p>
<p>Виховна взаємодія «вчитель-учень». Партнерство школи і сім'ї у вихованні учнів. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Форми і методи роботи школи з батьками учнів.</p>
<p>Учнівське самоврядування, його види. Органи учнівського самоврядування. Демократичне управління і лідерство в учнівському самоврядуванні. Формальні та неформальні групи учнів.</p>

Особистість у життєвому та професійному просторі
Соціальна позиція особистості.
Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Вчитель як суб'єкт професійної діяльності.
Особистість вчителя та його педагогічна майстерність. Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне (емоційне) вигорання педагога.
Спілкування в педагогічній діяльності. Складові спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Бар'єри педагогічного спілкування.
Управління в системі освіти. Управлінська діяльність. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.
Педагог – професія і особистість
Становлення і розвиток професії вчителя, її соціальні функції. Видатні представники педагогічної професії та їх роль у суспільному розвитку.
Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Положення про загальноосвітній навчальний заклад», «Національна доктрина розвитку освіти України» про діяльність сучасного українського вчителя, Концепція «Нова українська школа».
Педагогічна діяльність як особливий вид соціальної діяльності, спрямований на передачу накопичених людством досвіду і традиції від старших поколінь молодшим, створення умов для особистісного розвитку молоді та її підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Умови ефективної педагогічної діяльності.
Специфічні характеристики педагогічної діяльності: соціальна спрямованість і висока соціальна значущість, відповідальність, динамічність, особиста сумлінність, єдність навчання, виховання і розвитку, комунікативність, науковість, творчий характер, високий рівень зайнятості, здатність до саморозвитку і самовдосконалення.
Функції вчителя. Освітня, виховна, розвивальна, суспільнопедагогічна функції. Суспільні вимоги до особистості вчителя, їх взаємозв'язок із професійно значущими індивідуальними якостями вчителя

Мета і завдання професійної підготовки вчителя. Професіограма як сукупність суспільних вимог до вчителя, перелік та опис загальношкільних і спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань професійно-педагогічної діяльності. Педагогічні вміння (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, рефлексивні).

Професійно-педагогічна компетентність як мета професійної підготовки, сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою оптимального вирішення педагогічних завдань, що впливають із певного суспільного замовлення. Засоби формування професійно-педагогічної компетентності спеціаліста. Компетентність і професіоналізм.

Поняття академічної мобільності та конкурентоспроможності фахівців.

Педагогічна творчість, професійний розвиток і самовиховання творчої індивідуальності педагога, їх зміст й організація.

Педагогічна культура. Педагогічне спілкування. Стили спілкування. Педагогічна етика та педагогічний такт.

МОДУЛЬ 5. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.

5.1. Теоретичні основи професійної освіти

Основні категорії професійної педагогіки, їх характеристика. Педагогіка вищої школи, її завдання та функції.

Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), етапи його впровадження у практику й організаційно-педагогічні засади ступеневої освіти в Україні.

Розвиток системи професійної освіти. Особливості професійної освіти. Закони професійної освіти. Проблеми професійної освіти. Структура закладів професійної освіти.

Стандартизація змісту професійно-технічної та вищої освіти. Управління закладами освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу у закладах освіти. Психологічні аспекти підготовки бакалаврів і магістрів у класичних університетах та інших закладах вищої освіти. Формування особистості майбутнього фахівця у класичних університетах та інших закладах вищої освіти.

5.2. Неперервна професійна освіта

Неперервна освіта як філософська і педагогічна категорія. Організаційнопедагогічні засади ступеневої освіти в Україні. Тенденції розвитку неперервної освіти в Україні. Неперервна освіта як світова тенденція. Світові тенденції в організації неперервної освіти. Ступенева освіта та шляхи її впровадження в практику.

Система освіти України. Вища освіта. Післядипломна освіта. Дистанційна освіта. Дуальна освіта. Самоосвіта. Освіта дорослих. Андрагогіка як наука про освіту дорослих. Професійне навчання на виробництві.

Соціалнотерапевтична функція вищої освіти як фактор забезпечення здоров'я суспільства. Акмеологія професійної освіти в контексті методології сучасної науки. Наступність у діяльності закладів освіти.

5.3. Методика професійної освіти

Процес навчання як цілісна система освітньо-виховного процесу. Сутність освітнього процесу у ЗПТО, ЗВО, інститутах післядипломної освіти. Центри зайнятості.

Студент як суб'єкт освітньо-виховного процесу. Навчальний час студента. Права та обов'язки студентів. Інтеграція навчальної і наукової діяльності. Базовий і варіативний компоненти у змісті освіти. Технологія освітнього процесу у закладах вищої освіти. Оцінка якості проведення навчальних занять. Планування діяльності викладача та студентів на лекційних і практичних заняттях. Характеристика навчальних планів, програм, посібників і підручників.

5.4. Професійна компетентність викладача ЗВО

Професіоналізм педагога як акмеологічний синтез «тріади» його компонентів. Робочий час викладача. Права та обов'язки викладачів. Обліково-звітні документи з навчальної і навчально-методичної роботи. Зміст діяльності викладача в освітньому процесі. Роль викладача в якійс підготовці фахівців різних галузей. Функції викладача. Планування діяльності викладача та студентів на лекційних і практичних заняттях. Поняття «педагогічна майстерність» викладача, її вплив на результат навчання студентів. Види та цілі спілкування педагога зі студентами. Роль спілкування викладача зі студентами в освітньо-виховному процесі. Професіограма педагога.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ:

1. Педагогіка як наука. Об'єкт, предмет та завдання педагогіки.
2. Основні педагогічні поняття. Джерела педагогіки. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
3. Методологія педагогіки. Сутність й етапи педагогічного дослідження.
4. Методи педагогічних досліджень.
5. Поняття про особистість, її розвиток та формування. Основні теорії розвитку особистості. Соціалізація особистості.
6. Поняття про педагогічний процес, його рушійні сили, учасники та взаємодія між ними. Цілі і структура педагогічного процесу.
7. Основні етапи педагогічного процесу. Закономірності та принципи педагогічного процесу.
8. Дидактика як наука, її предмет та завдання. Дидактичні концепції. Основні педагогічні напрями.
9. Процес навчання як дидактична система, його компоненти. Функції процесу навчання.
10. Поняття змісту освіти. Державні стандарти освіти та навчальні плани сучасної школи.
11. Сучасні вимоги до побудови змісту освіти. Навчальні програми сучасної школи, підручники та навчальні посібники.
12. Закономірності процесу навчання, характеристика основних принципів навчання.
13. Поняття про методи навчання, їхня структура та функції. Класифікація методів навчання.
14. Самостійна робота тих, хто навчається. Її види та особливості організації.
15. Засоби навчання, їх класифікація. Фактори та умови оптимального вибору засобів і методів навчання вчителем. Характеристика основних засобів навчання.
16. Поняття про форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання у школі, його типи. Вимоги до уроку.
17. Типи і структура уроку. Нестандартні уроки, їх характеристика. Підготовка вчителя до уроку.
18. Сутність, функції та види контролю. Особливості контролю у НУШ.
19. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів та вимоги до оцінювання.
20. Процес виховання, його зміст, структура і рушійні сили. Специфіка процесу виховання. Етапи процесу виховання.
21. Мета, завдання і зміст розумового виховання та формування наукового світогляду школярів.

22. Мета, завдання і зміст національно-патріотичного виховання школярів.
23. Мета, завдання і зміст морального, правового та естетичного виховання школярів.
24. Мета, завдання і зміст трудового, економічного та екологічного виховання школярів.
25. Мета, завдання і зміст фізичного, гендерного та превентивного виховання школярів.
26. Самовиховання: сутність, умови, етапи. Методи самовиховання.
27. Результати процесу виховання, діагностика рівня вихованості.
28. Закономірності та принципи виховання.
29. Методи, прийоми і засоби виховання. Вибір методів виховання.
30. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Особливості й перспективи розвитку сучасної сім'ї. Основні умови та напрями виховання дітей у сім'ї.
31. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності.
32. Технологія як наука про майстерність, сутність педагогічної технології, її головні ознаки. Педагогічні технології, їх загальна характеристика.
33. Поняття про методичну роботу. Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників. Поняття про інноваційну спрямованість педагогічної діяльності.
34. Предмет і завдання історії педагогіки. Виникнення освіти й виховання.
35. Педагогічна система Я.-А. Коменського.
36. Реформаторська педагогіка кінця XIX – початку XX століття: основні теорії, напрями і тенденції (теоретичний аспект).
37. Рух «нового виховання» в Західній Європі кінця XIX – початку XX століття (практичний аспект).
38. Педагогічні погляди Дж. Дьюї та їх вплив на українську школу.
39. Традиції вальдорфської школи Р. Штайнера і їхнє сучасне продовження.
40. Педагогічні ідеї Г. Сковороди.
41. Школа й педагогічна думка в Україні в першій половині XIX століття (О. Духнович, Т. Шевченко).
42. Педагогічна система К. Д. Ушинського.
43. Стан освіти та громадсько-педагогічні рухи в Україні в другій половині XIX століття.
44. Ідеї національної освіти і виховання в Україні другої половини XIX століття (М. Драгоманов, М. Грушевський).
45. Характеристика системи освіти на початку XX століття. Діяльність «Просвіт». Освітньо-педагогічні ідеї І. Франка, Л. Українки.
46. Національна школа і педагогіка в Українській Народній Республіці.

- Педагогічна діяльність Г. Ващенко.
47. Педагогічна діяльність А. С. Макаренка.
 48. Розвиток українського шкільництва й освіти в 40–60-і роки ХХ століття.
 49. Педагогічна діяльність видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.
 50. Школа і педагогіка в 70–90-і роки ХХ століття. Педагогічне новаторство.
 51. Розвиток педагогічної думки та системи освіти в Україні на сучасному етапі.
 52. Провідні концептуальні засади розвитку освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття за кордоном. Тенденції розвитку системи вищої освіти та освіти дорослих за кордоном.
 53. Сучасний вчитель – вимоги до нього й завдання діяльності. Творчість та педагогічна майстерність вчителя.
 54. Педагогічна компетентність та її складові: гуманістична спрямованість особистості вчителя, педагогічна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка, педагогічна культура.
 55. Підготовка і професійне становлення педагога. Педагогічна підготовка у закладах вищої освіти. Вимоги до знань, умінь та особистості вчителя.
 56. Професійна (професійно-технічна) освіта. Політехнічні основи професійно-технічної освіти.
 57. Концепція «Нова українська школа» – стратегія реформування освіти в Україні.
 58. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Ключові компетентності, сутнісні ознаки компетентності.
 59. Управління в системі освіти. Управлінська діяльність.
 60. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Приєм й оцінювання вступного іспиту проводиться відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних документів Міністерства освіти і науки України.

Іспит відбувається відповідно до затвердженої програми іспиту за білетами у формі співбесіди. Для підготовки відповіді здобувач використовує екзаменаційні листи, які після іспиту зберігаються упродовж року в науковій частині.

Оцінювання відповідей здобувачів проводиться за існуючими сталими вимогами і нормами, а також з урахуванням:

- здатності мислити науково-педагогічними категоріями;
- об'єктивності «бачення» закономірностей і своєрідності розвитку світової, вітчизняної, регіональної освіти;
- сформованості науково-педагогічного стилю мислення особистості;
- вміння оцінювати плідні педагогічні ідеї, об'єктивність та неупередженість, розкріпаченість від ідеологічних нашарувань її суджень; – схильності до наукової і педагогічної творчості.

Здобувач на іспиті повинен розкрити зміст основних питань білета, додаткових питань і при цьому продемонструвати:

- знання першоджерел та вміння їх аналізувати, використовувати їхні ідеї при аналізі педагогічних проблем;
- володіння змістом педагогічних принципів та категорій, вміння оперувати ними при викладанні теоретичного матеріалу;
- уміння демонструвати та аргументувати свою власну думку;
- здатність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі науки.

Вступне випробування для здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти за освітньо-науковою програмою спеціальності «Науки про освіту» галузі знань «Освіта» здійснюється за принципом накопичувальної системи. Сумарна оцінка вступного випробування складається з балів, накопичених за окремими критеріями оцінювання запропонованих загальних та галузевих питань фахового випробування та є підставою для рейтингу. Максимальна можлива оцінка, відповідно до перелічених критеріїв, складає 200 балів. *За умов отримання 99 балів іспит вважається не зарахованим.*

Загальна система рейтингових балів змістових блоків вступного випробування представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок загального рейтингового балу

№	Змістові блоки фахового випробування	Кількість рейтингових балів (максимальний)
1	Загальнотеоретичні питання	100
2	Співбесіда за дослідницькою пропозицією	100
Загальний (максимальний) рейтинговий бал		200

2.1. Критерії оцінювання відповідей із загальнотеоретичних питань вступного іспиту

Максимальна оцінка за відповіді на загальнотеоретичні питання вступного іспиту складає 100 балів. Критерії оцінювання відповідей на загальнотеоретичні питання представлені у табл.2.

Таблиця 2

Загальні критерії оцінювання відповідей із загальнотеоретичних питань

№	Критерії оцінювання	Оцінка (у балах)
1	Відповідь, яка виявляє всебічне й глибоке знання матеріалу з кожного екзаменаційного запитання, у тому числі ґрунтовні знання першоджерел. Ця оцінка передбачає також вільну орієнтацію здобувача у сучасній освітній проблематиці, системне бачення шляхів розв'язання актуальних проблем освіти. Відповіді на всі питання білета, додаткові запитання характеризуються повнотою, вичерпністю та обґрунтованістю.	85-100
2	Здобувач продемонстрував належний рівень володіння знаннями з кожного екзаменаційного запитання, але відповіді на питання не є повними, вичерпними та аргументованими.	70-84
3	Здобувач виявив поверхові, фрагментарні знання, недостатнє володіння понятійним апаратом, відсутність цілісності знань, частково знає основні літературні джерела	50-69

4	Відповідь здобувача свідчить про низький рівень володіння обсягом і змістом понятійного апарату, фрагментарність знань із теорії освіти. Вступник допускає суттєві помилки в характеристиці освітніх явищ, фактів.	1-49
---	--	------

2.2. Критерії оцінювання результатів співбесіди за дослідницькою пропозицією

Максимальна оцінка за відповіді на запитання співбесіди зі спеціалізації складає 100 балів. Критерії оцінювання відповідей на запитання співбесіди зі спеціалізації в табл. 3.

Таблиця 3

№	Критерії оцінювання	Оцінка (у балах)
1	Вступник вільно орієнтується, усвідомлює сучасні освітні проблеми за спеціалізацією, репрезентує та позиціонує власну думку.	85-100
2	Вступник орієнтується в сучасних питаннях освіти за спеціалізацією, проте власної позиції щодо цього не має.	50-84
3	Вступник поверхово розуміється в сучасних проблемах освіти за спеціалізацією, не висловлює власну думку.	1-49

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Адаменко О. Методологічні засади дослідження історії розвитку педагогічної науки. Рідна школа. №1-2 (січень – лютий). 2013. С. 8-14.
2. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика. Навчально-методичний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
<http://eprints.zu.edu.ua/25153/1/%D0%94%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.%20%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9C..pdf>
3. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
<https://nenc.gov.ua/education/wp-content/uploads/2018/01/%D0%91%D0%B5%D1%85-I.%D0%94.-%D0%92%D0%B8%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96.-%D0%A2%D0%BE%D0%BC-2.pdf>
4. Бондар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики. *Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр.* / НАН України, Інст історії України. Київ, 2014. Вип. 25. С. 95–113.
5. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 566 с.
<http://irbisnbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000013205>
6. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посібник. 4-е вид. Київ: Академвидав, 2012. 616 с.
<https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/volkova.pdf>
7. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне : Волин. обереги, 2011. 519 с.
9. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки. Київ : А.П.Н., 2002. 224 с.
10. Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991–2017) [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 16 трав. 2018 р. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.),

- Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Гарнавська С. В.]. Текст. дані. Київ, 2018. 66 с. URL:
http://dnpb.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/06/Sources_and_historiography_transformational_processes_2018.pdf
11. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 302 с. <https://academia-pc.com.ua/product/306>
 12. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 13. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник для студентів вищих навч. закладів. 2-є вид. Київ: «Освіта України», 2009. 528 с.
<https://studfile.net/preview/3541737/>
 14. Калакура Я. С. Методологія історіографічного дослідження : наук. метод. посіб. Київ : Київ. ун-т, 2016. 319 с/
 15. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практ. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
 16. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 566 с.
 17. Конвенція ООН про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
 18. Конституція України. Київ, 1996. 56 с.
 19. Концепція «Нова українська школа». Київ, 2016. 40 с.
 20. Лаппо В.В. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 384 с.
<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0056106.pdf>
 21. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (др.. пол.. ХХ – поч.. ХХІ ст.): монографія. Київ: Богданова А. М., 2009. 404 с.
 22. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки. Київ : Знання, 2006 . 447 с.
 23. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 222 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/33687761.pdf>
 24. Малафіїк І. В. Дидактика. Київ: Кондор, 2009. 406 с.
 25. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.

https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2763/hriko_v.pdf?sequence=1&isAllowed=y

26. Методологія науково-педагогічних досліджень [Текст] : підручник для магістрів спец. «Педагогіка вищої школи» / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук; дар. С. О. Сисоєва. Рівне : Волинські обереги, 2013. 359 с. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5095/>
27. Мосіяшенко В. А., Курок О. І., Задорожна Л. В. Історія педагогіки України в особах. Київ : «Видавничий Дім «Ін Юре», 2015. 266с.
28. Національна доктрина розвитку освіти. *Історія української школи і педагогіки : хрестоматія* / [уклад. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. Київ : Знання, 2005. С. 644–658.
29. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с. <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
30. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
31. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко Київ: Знання-Прес, 2011. 700 с.
32. Плотніков С. А. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник для підготовки магістрів і аспірантів денного та заочного відділення / С. А. Плотніков, В. В. Харабет ; Мін. освіти і науки України ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Кафедра соціології та соціальної роботи. Маріуполь : ПДТУ, 2011. 70 с.
33. Про вищу освіту: Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>
34. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національнопатріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : Наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16 червня 2015 року. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
35. Про освіту: Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами. № 392-IX від 18.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
36. Про позашкільну освіту : Закон України (зі змінами 2018 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1841-14>
37. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України №103/98-ВР від 01.01.2019 URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
38. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : розпорядження кабінету міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru>
39. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. – URL: http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1_312/1390288033/1415795124/ 40. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
41. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Зверевोї]. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 336 с.
42. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) / Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти. Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-andguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
43. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. Київ: А.П.Н., 2003. 68 с.
44. Українська педагогіка в персоналіях [Текст] : навч. посіб. : у 2-х кн. Кн. 1 : X–XIX століття / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. 624 с. https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/2017_Virtual/2021/UkrainianPedagogyPersons.aspx
45. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. [2-е видання, доповнене]. Київ : «Академвидав», 2014. 456 с.
46. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. пос. Київ: Академвидав, 2011. 238с. <https://westudents.com.ua/knigi/340-osnovi-didaktiki-chayka-vm.html>
47. Чернуха Н. М. Інтеграційні процеси у вищій освіті [Текст] : навчальний посібник. Київ : Київ, ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 92 с.
48. Ясь О. Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. 288 с. https://www.researchgate.net/publication/340297010_Civilizacijni_diskursi_svitovoi_ta_ukrainskoi_istoriografii_Kolektivna

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.

<https://mon.gov.ua>
<http://www.nbu.gov.ua>
<http://www.ukrcenter.com>
<http://www.lib.meta.ua> <http://www.lib.ua-ru.net> <http://www.osvita.org.ua>
<https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu>

<http://osvita.ua/abroad/>. <http://www.iau-aiu.net/>. <http://www.info-library.com.ua>.